

Základní škola sv. Voršily v Olomouci

Aksamitova 6, 772 00 Olomouc

Divadlo Járy Cimrmana

– 40. výročí

Závěrečná práce

Autor: Hana Cukrová a Zuzana Matulová

Třída: IX. A

Vedoucí práce: Mgr. Alena Nováčková

Olomouc 2008

ÚVOD

Tématem naší práce je divadlo Járy Cimrmana. Pokusíme se vám v krátkosti přiblížit jak mistrův život, tak i jeho díla, která jsme pro lepší orientaci rozdělili do jednotlivých skupin podle zaměření a obsahu. Cimrman nás zaujal svým osobitým vtípem, způsobem vyjadřování a psaní, ale i svým životním příběhem. Tento český velikán si určitě zaslouží, abychom mu věnovaly alespoň pár popsaných listů papíru. Díky němu se můžeme pyšnit zajímavými a skvostnými dramatickými či hudebními díly a dozvěděli jsme se mnohé o cizích zemích a kulturách. Ale nejen toto, ale i vše ostatní, co dokázal, je důvodem, proč jsme si vybraly právě jeho téma a žádné jiné.

OSOBNOST JÁRY CIMRMANA

Jára Cimrman byl největším světovým spisovatelem, malířem, fyzikem, lyžařem a géniem od dob Leonarda do Vinciho. Letos je to sto dvacet let, co se Jára Cimrman narodil. Díky matrikáři vídeňské farnosti, Fransi Heischkovi, který prováděl většinu zápisů ve stavu opilosti, nelze dodnes s jistotou říci, zda se manželům Marlen a Leopoldu Cimrmanovým narodil synek v mrazivé únorové noci roku 1856, 1864, 1868 či 1883. Matrikářův nejistý rukopis připouští i rok 1884. Takže i v příštím roce to bude 120 let, co se Jára Cimrman narodil. V Čechách dosahuje Cimrmanovo životní dílo vrcholu. Jako kočovný dentista prochází snad všechny kouty naší vlasti. Český lid ochotně otvírá ústa a svěruje se mu se všemi starostmi a trampotami. Z toho pak Jára Cimrman těží látku pro své nesmrtelné divadelní hry. Jsou to dramata takové umělecké síly, že ani nemohla být svými současníky pochopena.

HRY

PEDAGOGIKA

Ztráta třídní knihy

OBSAH

Hra pojednává o snaze učitele přesvědčit žáky sedmé třídy základní školy, aby vrátily odcizenou třídní knihu. Tato situace, naprosto stejná, již nastala před sedmi lety. V roli přísvedčovatele se vystřídají ředitel, inspektor i Zemský školní rada.

Cimrman byl požádán, aby zpracoval do Kapesní příručky c. k. poddůstojnického sboru heslo Země česká. V této době znal Čechy jen z mapy rakousko-uherského mocnářství v měřítku 1 : 500 000. Napsal: "Zemi českou co do jejího povrchu lze charakterizovat jako hory, doly, černý les. Mezi Sušicí a Pískem je poušť. Severně od města Kouřim táhnou se rozsáhlé tabákové plantáže až ke kuřácké metropoli Šluknov. Zkamenělé výměšky vyhynulých mamutů dolují pilní Čechové v okolí Veltrus. Za zmínku stojí též okultistické doupe Duchcov a letovisko jihočeských zbohatlíků Prachatice. Léčbou štítné žlázy jsou známy lázně Volary. Český ráj je krajem nudistů. Zdejší adamité a evité chodí zde, jak je Pánbůh stvořil, oděni jen tu a tam, nedbajíce církevních pohrůžek z Mnichova Hradiště. Své centrum, památný to hrad, pojmenovali si nudisté českým názvem pro krásnou ženu: Kost." Zůstává dodnes tajemstvím, zda Jára Cimrman přispěl takto do příručky z pouhé neznalosti, či zda byl veden úmyslem rozložit poddůstojnický sbor a znemožnit mu případné operace na českém území.

KRIMINALOGIE

Vražda v salonním coupé

OBSAH

V kupé spolu cestují tři muži. Velmi uznávaný inspektor Trachta, dále pan továrník Bierhanzel a pan továrník Meyer. Vypráví si o svých životech. Na další zastávce se k nim připojuje žák inspektora Trachty, pan Hlaváček, který s ním pracuje na své diplomové práci. Protože pana Bierhanzla bolí zub, přichází steward, aby mu ho vyvrtal. Jelikož Bierhanzel sepisuje svou závěť, vypráví inspektor o jednom svém případě, kdy lord také píšící závěť dal přednost čaji, který donesl jeho sluha, před podepsáním závěti. Avšak podepsat ji již nestihl, protože během pití čaje zemřel. Vtom vchází do kupé steward s podnosem, na němž jsou čaje. Před pitím čaje raději Bierhanzel svou závěť podepisuje a podepisují ji i ostatní okolo stolu.

Během pití si pánové vyprávějí o svých povoláních. Inspektor Trachta se dozvídá, že pan Meyer vlastní továrnu na vyrábění čehokoliv pro zahřátí. Od rukavic, čepic, peřin až po rum. Právem se jeho podnik nazývá Teplo. Zatímco Bierhanzel vyrábí mast pro růst vlasů. Svěřuje se, že počátky této masti nebyly zrovna slavné. Jeden testující jménem Béla Puškáš obcházel jeho továrnu ještě dvě noci se zbraní v ruce. Nešikovný Hlaváček u vyprávění vylévá svůj čaj a na oplátku se mu snaží Bierhanzel nabídnout svůj. Hlaváček však odmítá. Náhle vjíždí do tunelu.

Po výjezdu z něj zjišťují, že Bierhanzel mezitím zemřel. Inspektor začíná s vyšetřováním. Jako prvního vyslýchá pana továrníka Meyera a při tom poučuje svého žáka Hlaváčka o výslechových technikách. Potom posílá Hlaváčka vyslechnout cestující z vedlejšího kupé. Po návratu jeho žák sděluje, že vedle sedí farář a jistá Vilma. Teď vyslýchá Trachta Hlaváčka a Meyera posílá popovídat si s Vilmou. Ten se vrací s tím, že Vilma sedící vedle v kupé je stejné Vilma, která opustila Bélu Puškáše kvůli vypadaným vlasům a utekla k němu. Inspektor vyzvídá, jak Béla vypadá, avšak Meyer jedině, co ví, je to, že Béla má holou

lebku. Posledním vyšetřovaným je steward. Toho vyslychá Hlaváček, kterému to ovšem moc nejde. Po nepodařeném výslechu posílá inspektor stewarda pro faráře. Když dorazí, použije svou metodu cílených dřepů, proto aby odhalil pachatele. Zjišťuje, že farář je steward a steward je Béla Puškáš. Nasadí pouta Puškášovi, který se přiznává, že otrávil Bierhanzla arzenem, který mu vevrtal do zubu.

V tom okamžiku vjíždí vlak do dalšího tunelu. Než se stačí všichni rozkoukat ve světle při výjezdu, zjišťují, že Bierhanzel se probral z velmi tvrdého spánku a neví, co se děje. Inspektor vysvětlí šokovanému Hlaváčkovi, že byl účastníkem tak zvané nepovedené vraždy. Do tmy dalšího tunelu pronáší inspektor tato slova: „Budete taková pěkná tečka za tím naším případem.“

HODNOCENÍ

Velmi zajímavé zpracování kriminální hry, ve které vlastně zemřelý nebyl zavražděn a vůbec nezemřel. Vyšetřování probíhá takovým způsobem, který je sice na jednu stranu velice zábavný, ale policejní vyšetřovatel by jej nemohl u normálního výslechu použít, protože by z vyslychané osoby nic „nevytáhl“. Zápletky děje ještě utvářejí konečný dojem čehosi neřešitelného, co inspektor vyřeší svou naprosto osobitou metodou cílených dřepů. Přestože je zde opravdu mnoho různých vztahů a souvislostí mezi postavami anebo věcmi, člověk díky neuvěřitelně dobrému scénáři, ve kterém je vysvětleno naprosto vše, avšak divák se to dozvídá postupem času, nemá v hlavě zmatek.

HISTORIE

Blaník

Příčinu silné obliby blanické pověsti v Čechách vidí Cimrman hlavně v zeměpisné poloze naší vlasti. Shodně s Palackým byl si vědom toho, že "...jsme tu v Evropě jako zrno mezi dvěma mlýnskými kameny. Ze západu na nás doléhá imperialismus germánský a z východu nás drtí rozpínavost kolosu velkoruského.

Není divu, že takto tísněný malý národ hledá sobě ochrany nadpřirozené, ano i zázračné, neboť jedině zázrakem lze tu přežít."

Zároveň si však Jára Cimrman uvědomuje, že tato pověst jedním dechem nalévá národu naději i rezignaci a spoléhání na cizí pomoc. Proto nevynechal jedinou příležitost, aby při svých osvětových přednáškách nezavedl řeč na Blaník a nevysmál se naivní víře v ozbrojené spáče. Pověst však měla tuhý život. Na konci přednášek se posluchači sice tvářili, že v rytíře již nevěří, a mnozí to pak stvrdili na podpisových arších, ale sotva za Cimrmanem zapadly dveře, navázali přetrženou nit hovoru o tom, kdo rytířům velí, jakou mají výzbroj a z které díry nejspíš vyrazí.

Když Cimrman poznal, že si náš lid nenechá svou pověst vzít, rozhodl se, že blanickou báj naopak ještě více zpopularizuje, ale s takovým ideovým vyzněním, aby napáchala co nejméně škod. Sedl a napsal loutkovou epopej "Blaník".

CESTOVATELSTVÍ

Afrika

OBSAH

Doktor Emil Žába, otec Cyril Metoděj, baron Ludwig Úvalský von Úvaly u Prahy a řidič vzducholodě pan Bohuslav Puchmajer opouštějí Prahu a vydávají se na strastiplnou cestu do Afriky za lidožrouty. Při letu nastávají problémy se správným kurzem. Nemohou nahodit motor a vítr je unáší špatným směrem. Po nepodařeném pokusu otce Cyrila Metoděje obrátit Turky na správnou víru se pilotovi konečně podaří motory opravit a vyrážejí vstříc dobrodružství do zatím neprobádané Afriky.

Po přistání zahajují poradu na téma- jak se chovat, když potkají lidožrouta. Během jejich debaty se jim za zády objevují dva černoši albíni. Cestovatelé zanechávají bratra Cyrila Metoděje s lidožrouty o samotě, aby je naučil česky a jdou se vykoupat do řeky. Po návratu zjišťují, že albíni již perfektně ovládají

češtinu a velmi rádi recitují básně Josefa Václava Sládka. Ale protože je stále nepřesvědčili o tom, že lidé se nejlí, tak znovu opouští otce, který se snaží lidožrouty obrátit na křesťanskou víru. Překvapené cestovatele vítají černoši, kteří jim líčí dějiny církve. Během jejich rozhovoru se náčelník lidožroutů, Líná Huba neboli Holé Neštěstí, zmiňuje o tom, že ho zaujala jejich zbraň.

Dr. Emil Žába mu ji tedy půjčuje, aby si ji prohlédl. Avšak až příliš pozdě si uvědomil, že to byla léčka, protože nyní nejsou ozbrojení a lidožrouti si s nimi mohou dělat, co chtějí. Naštěstí je zachraňuje nápad jednoho z nich. Když je nesní, smí si podat ruku s Josefem V. Sládkem. Tuto nabídku lidožrouti okamžitě přijímají a letí s nimi nazpět do Prahy. Zde jim cestovatelé splní jejich přání a mohou si potřást rukou s jejich básnickým idolem.

HODNOCENÍ

Hra byla poutavá nejen svým dějem, ale i vtipnými dialogy a exotické prostředí dokreslovalo celkovou atmosféru hry. Nečekané zvraty v ději se projevovaly jako změny v chování jak jedinců, tak celé výpravy. Každá postava měla svůj jedinečný charakter, který nebylo možné si splést s jiným. Díky zábavná zápleť a ději, jež se asi nikdy nemohl odehrát, byla tato hra velmi lehce a s nadhledem podaná.

HUDBA

Cimrman v říši hudby

OBSAH

1. Jeho první krůčky k hudbě

Cimrman, když byl malý chlapec, rozpoznal, že pokud hraje na sklenice, tak se mění výška tónu podle toho, kolik vody v nich je. Po čase už rozpoznal

všechny výšky tónů, a tak zasedl ke klavíru a začal skládat. Poté složil píseň k narozeninám své starší sestře Luise.

2. Proč se Címrman nestal virtuózem

Címrman totiž neměl to štěstí jako například Mozart, kterého do klavírní hry zasvětil jeho otec. Címrmanův otec měl k hudbě záporný vztah, ale jednou ho jeho žena donutila k tomu, aby mladému Járovi koupil housle. Nakonec mu je tedy koupil a nechal syna, aby chodil na devět lekcí k houslistovi Vojtěchu Jedličkovi. Ale hned po druhé lekci Jedlička rozpoznal v Címrmanovi obrovský talent a zjistil, že ho nemá co učit, protože již vše umí. Po osmé lekci se učitel oženil a odjel. Před tím však Járovi řekl, že hudebním virtuózem bude až tehdy, kdy bude umět hrát na housle naopak. Avšak Címrman pozdě rozpoznal Jedličkovu lež. Bylo mu už pětadvacet, příliš pozdě na to být virtuózem. A tak Címrman po sobě v rámci hudby zanechal jenom teorii a výuku.

3. Na Kreibichově hudební škole

Jára Címrman měl hodně přechodných prací, až v jednom inzerátu bylo napsáno, že potřebují zkušeného hudebního pedagoga, který by vedl vyhlášenou Kreibichovu školu. Címrman se vydal do školy a paní Kreibichová ho zpočátku moc nechtěla, ale když uviděla, že Jára umí zahrát na všechny nástroje, hned ho přijala a pochopila, že přesně takového člověka hledala.

4. Opera bez hudby

Protože Címrmanovi žáci probírali operu, nastudoval s nimi tedy svou vlastní jednoaktovou operu V chaloupky stínu (z této opery se zachovalo pouze libreto). Hudební složku se bohužel nepodařilo najít. Až na jediný malý střípek, ale za to nejvíce ceněný. Totiž za noty posledního slova libreta „ej-chu-chu“ si Címrman načrtl několik notových linek, asi pět, a do nich vepsal plánovaný závěrečný akord opery. A to je také vše, co se z jeho hudby dochovalo.

HODNOCENÍ

Dílo nás usvědčuje v tom, že to Cimrman rozhodně neměl v životě lehké a mnoho uznání si musel poctivě vydřít. Talent mistra je podle dochovaných dokumentů ohromující. Snad nikdo se mu nemohl rovnat. Dílo nás velmi dobře provádí hudebně zaměřeným obdobím Cimrmanova života a nevynechává žádné podrobnosti, o nic nás neochuzuje. Jako obvykle celý tento soubor Cimrmanových zážitků z hudby je doplňován vtipnými a zábavnými pasážemi. Velmi dobré dílo.

POHÁDKY

Dlouhý, Široký a Krátkozraký

OBSAH

Celou pohádkou nás provází postava Krátkozrakého, obdoba Kašpárka. Princové Jasoň a Drsoň se každý zvlášť vydali požádat o ruku princezny Zlatovlásky, o které si myslí, že je krásná, ale zatím ji znají jenom z vyprávění. Jako první dorazí na zámek princ Jasoň. Poprvé, když spatří princeznu, si myslí, že mluví s jejím bratrem, prostě princezna vypadá jako muž. Má vousy, místo úzké nožky může předvádět pouze své 43. Je bledá jako smrt a vychrtlá jako chrt. Nakonec dorazí na zámek i princ Drsoň. Vůbec mu nevadí, jak princezna vypadá, jde mu jen o její věno. Aby Zlatovláška byla zase krásná, musí bratři zabít obra Koloděje a získat prsten, bez kterého obr zemře, a tak se zruší zakletí princezny. Jak na Koloděje? To jim poradí děd Vševěd, za nímž je dovede Krátkozraký. Děd jim dal rady a všichni se vydali za obrem Kolodějem. Kolodějovi namluví, že o něj stojí mladá obřice Stáňa a obr jim to uvěří. Koloděj je dojat a začne plakat, když vytahuje z kapsy svůj kapesník, spadne mu z prstu jeho prsten, bez něho je slabý a umírá.

Princ Jasoň prsten chytne a dotkne se princezny poprvé, aby přestala být mužem. Podruhé, aby se proměnila v ženu, a potřetí, aby se jí vrátila její bývalá krása. Jasoň je spokojen a se Zlatovláskou se ožení.

HODNOCENÍ

Celá pohádka je spíše pro dospělé než pro děti, protože by nemusely spoustu vtípků pochopit. Je to vlastně parodie na klasickou českou pohádku Dlouhý, Široký a Bystrozraký. Velmi jednoduchá zápleтка příběhu je doplněna zábavnými dialogy a grimasami herců. Tato hra přinese nejen potěšení pro milovníky Cimrmanova osobitého humoru, ale také vše ostatním, kterým jméno Jára Cimrman (nedej bože) nic neříká.

DALŠÍ HRŮ

AKT

Autoři: Cimrman, Svěrák

Typ představení: hra se zpěvy a tanci

HOSPODA NA MÝTINCE

Autoři: Cimrman, Smoljak, Svěrák

Typ představení: opereta

NĚMÝ BOBEŠ

Autoři: Cimrman, Smoljak, Svěrák

Typ představení: seminář

LIJAVEC

Autoři: Cimrman, Smoljak, Svěrák

Typ představení: činohra, hra s opravdovým deštěm

POSEL Z LIPTÁKOVA

Autoři: Cimrman, Smoljak, Svěrák

Typ představení: činohra

DOBYTÍ SEVERNÍHO PÓLU

Autoři: Cimrman, Smoljak, Svěrák

Typ představení: činohra

ZÁSKOK

Autoři: Cimrman, Smoljak, Svěrák

Typ představení: činohra, hra o nešťastné premiéře hry „Vlasta”

ŠVESTKA

Autoři: Cimrman, Smoljak, Svěrák

Typ představení: jevištní sklerotikon

POUŽÍVANÉ DIALOGY

Cimrmanovo herecké desatero

1. Nepij na kuráž. I opilce zahraje lépe střízlivý.
2. Pamatuj, že na jevišti se většinou jmenuješ jinak než v životě. Je dobré znát i jména ostatních figur.
3. Citová hnutí vyjadřuj raději zády k publiku. Jak smích, tak pláč uděláš nejlépe škubáním ramen.
4. Za předměty házené na jeviště neděkuj.
5. Po náповědě neopakuj všechno. Některé věty patří kolegům.
6. Na záchod jdi před představením, ať se potom při hře necouráš.
7. Hraješ-li čerta, uvědom si před usednutím, že máš ocas.
8. Při potlesku na otevřené scéně se neukláněj. Patří patrně někomu jinému.
9. Pamatuj, že některé dveře jsou jen namalované.
10. Při hostině na jevišti nejez. Vše je gumové.

DIVADLO JÁRY CIMRMANA

Žižkovské Divadlo Jára Cimrmana je pražské divadlo, z jehož repertoáru jsou nejznámější hry Ladislava Smoljaka a Zdeňka Svěráka s tematikou postavy fiktivního českého génia Járy Cimrmana, nachází se ve Štítného ulici na Žižkově. Divadlo bylo založeno Ladislavem Smoljakem, Zdeňkem Svěrákem, Miloněm Čepelkou, Karlem Velebným a Jiřím Šebánkem v roce 1966.

Herecký soubor

Petr Brukner, Miloň Čepelka, Jan Hraběta, Jan Kašpar, Václav Kotek, Bořivoj Penc, Petr Reidiger, Genadij Rumlena, Ladislav Smoljak, Zdeněk Svěrák, Marek Šimon, Pavel Vondruška, Jaroslav Vozáb (□1988), Jaroslav Weigel

POSTAVY

Zdeněk Svěrák

Zdeněk Svěrák je režisér, scénárista a spisovatel, který se narodil 28.3.1936 v Praze. Se svým dramatickým spolupracovníkem Ladislavem Smoljakem napsal několik povídek o pilotu, cestovateli, skladateli, prostě všemělcovi Járu Cimrmanovi, které jsou dodnes populární a hrají se v jejich Žižkovském divadle v Praze.

Ladislav Smoljak

Ladislav Smoljak se narodil 9.12.1931 v Praze. Roku 1957 dokončil studium na vysoké škole pedagogické, obor matematika-fyzika. Je spoluzakladatelem divadla Járy Cimrmana. Dramaticky spolupracuje se Zdeňkem Svěrákem.

ZÁVĚR

Cimrman, velký umělec, který sepsal tolik děl jak hudebních, tak i dramatických, a vymyslel nespočet různých vynálezů, ať už hojně využívaných nebo dávno zapomenutých, je i v dnešní době velmi obdivován. Nezáleží na tom, jestli jste starší nebo mladší, Cimrman dokáže svou velikostí a záhadností oslovit každou věkovou kategorii. Jeho snažení bylo oceněno až o jednadevadesát let poté, co poslední stopa o jeho životě, která nás dovedla do vesnice Liptákov, mizí.

V roce 2005 byl zvolen největším Čechem. Vítězství v této soutěži ale nebylo vůbec jednoduché. Nejprve ho ze soutěže vyřadili a následně vrátili zpět. Potom, co soutěž vyhrál, je ještě spousta našich spoluobčanů s tímto verdiktem nespokojená. Podle nich toto jistě velmi vydřené a především zasloužené ocenění neměl dostat. Možná by se o jeho prvenství dalo pochybovat, jelikož jejich pádný důvod, proč si tu cenu nezasloužil, je: “On přece nikdy nežil!“ Někteří s tímto tvrzením souhlasí, druzí jsou proti. Ohledně Cimrmana jsme velmi rozpolcený národ, ale nebýt jeho, kde by skončila naše kultura a co veškeré ty vynálezy!

Kdyby ho pan Svěrák a pan Smoljak neobjevili, byli bychom chudý národ. Neměli bychom za největšího Čecha takového génia, kterého jinde ve světě nenajdete. Vám, pánové cimrmanologové, patří velký dík a obdiv, vždyť jste dokázali fiktivní osobu Járy Cimrmana natolik proslavit, že ho dnes zná každé dítě. A Cimrman, ať už žil či nežil, vepsal se navždy do našich pamětí a stal se takovou nikdy nežijící legendou, která nás seznamuje se skutečnými postavami jak české, tak světové historie.

ZDROJE

www.zizkovskedivadlo-jc.cz

kolekce DVD vydaná ČT 1

Audio nahrávky na CD (od paní učitelky Nováčkové)

http://cs.wikipedia.org/wiki/Divadlo_J%C3%A1ry_Cimrmana

www.cimrman.at

www.jara-cimrman.xf.cz

RESUMÉ

Our work is about Czech genius Jára Cimrman and his life. Next important themes are actors of Žižkovské theatre and theatre in itself and its repertoire. Below we mention about founders (e.g. Ladislav Smoljak or Zdeněk Svěrák) of Žižkovské theatre of Jára Cimrman. Our final work contain document kontent and evaluation of dramatic pieces. At the close text we wrote one's own consideration about this theme.